

EXAMENSARBETE

Våren 2007
Lärarytbildningen

Förskoleklassen

– en bro till skolan?

Författare
Susanna Arndorff
Jessica Pettersson

Handledare
Christina Lindh

Förskoleklassen – en bro till skolan?

Abstract

Uppsatsen handlar om hur förskoleklassen förändrats sedan införandet av läroplanen Lpo-94 (*Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*). Den diskuterar mötet mellan förskola och skola samt lekens roll i dessa olika verksamheter. Studien baseras på intervjuer och enkätundersökningar i åtta förskoleklasser i en mindre kommun. Syftet var att undersöka hur verksamheten i förskoleklassen påverkats av införandet av läroplanen Lpo -94. Via litteratur och artiklar har det framkommit att leken är en avgörande del i barnens utveckling. Resultatet som erhållits ur undersökningen visar på att verksamheten ser mycket olika ut beroende på hur pedagogen planerat sina aktiviteter. Den visar också att Lpo -94 har påverkat verksamheten i förskoleklassen. Respondenterna menar att den nu delvis liknar mer lågstadiet. Aktiviteter som förekom på dåtidens lekis har nu gått ner till dagens förskola.

Ämnesord: Förskoleklass, skola, läroplan, lek, lek i skolan, lekpedagogik, förskolepedagogik.

INNEHÅLL

1. Inledning.....	4
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och problemformulering	5
2. Forskningsöversikt	6
2.1 Begrepp i texten	6
2.2 Historik.....	6
2.2.1 Barnträdgård – Fröbel	6
2.2.2 Storbarnkammaren – Ulin/Myrdal	7
2.2.3 Lgr -80.....	7
2.2.4 Förskoleklassreformen 1998	7
2.3 Mötet med skolan	8
2.4 Pedagogiska teorier	9
2.4.1 Friedrich Fröbel.....	9
2.4.2 Jean Piaget.....	10
2.4.3 Lev Vygotskij.....	10
2.4.4 Maria Montessori	10
2.5 Lekens betydelse för barns inläring	11
2.6 Leken i förskola och skola	12
2.7 Förskolepedagogik i skolan.....	13
2.8 Utvecklingspsykologiska teorier	14
2.8.1 Psykoanalytisk lekteori	15
2.8.2 Kognitiv lekteori	15
3. Empirisk del	16
3.1 Metodval.....	16
3.2 Urval.....	17
3.3 Genomförande	17
4. Resultat och analys.....	19
4.1 Hur stor del av verksamheten är lek respektive skola?	19
4.2 På vilket sätt arbetar du målmedvetet med lek som inlärningsredskap?.....	20
4.3 Vilken är den främsta skillnaden mellan dåvarande lekis och nuvarande förskoleklass?	21
4.4 Märkte du någon skillnad i verksamheten då ni fick en läroplan och verksamheten övergick till att tillhöra skolan? Vilken hjälp har du av läroplanen i ditt arbete med barnen?	22
5. Diskussion	24
5.1 Metoddiskussion.....	26
5.2 Slutdiskussion.....	27
Referenser.....	28
Bilaga 1 Intervjufrågor	30
Bilaga 2 Enkätfrågor	31

1. Inledning

Förskoleklassen är en frivillig skolform för barnen, men obligatorisk för kommunen att erbjuda alla sexåringar. Verksamheten betraktas som undervisning och har samma läroplan som grundskolan (Lpo -94). Kommunen i vilken verksamheten bedrivs, avgör hur den ska se ut, inom läroplanens ramar. I många kommuner är verksamheten integrerad i grundskolan, både med avseende på lokaler och med verksamheter. Förskoleklassens verksamhet är avgiftsfri och omfattar minst 525 timmar per år (Regeringskansliet, 2006).

Förskoleklassen, dagens skolverksamhet för sexåringar, genomgick en stor förändring då förskoleklassreformen kom 1998. Från att ha varit en del av barnomsorgen övergick verksamheten till att tillhöra skolan och läroplanen *Lpo -94 (läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet)* kom att gälla även denna skolform. I och med övergången ändrades innehållet till att mer likna skolans. Aktiviteterna blev schemalagda, raster på bestämda tider och delar av skolans ämnen kom att återspeglas i verksamheten för sexåringarna. På vissa skolor förekommer även läxor i förskoleklassen. De erfarenheter vi har är att verksamheten också delar lokaler med skolan, vilket kan leda till att många barn kan känna att de börjar skolan då de börjar i förskoleklassen.

Förskoleklassen ska vara den bro som leder från förskola till skola. Den väg som leder barnen, vänjer dem vid och ger dem en mjukstart i allt det som skolan står för. De ska vänjas vid skolmat och gymnastiksal, skolgårdar och långa korridorer. De ska förberedas för läsning och skrivning och andra uppgifter som väntar dem i skolans värld. I förskoleklassen ska två kulturer, två främmande världar mötas och smälta samman och verksamheten därigenom befruktas. Där ska olika yrkesgrupper sammanstråla. Grundskollärare, förskollärare och fritidspedagoger ska alla verka inom sina respektive kompetensområden. I arbetet ska hinder och barriärer rivas, yrkesstatus utjämnas, inspiration inhämtas och förståelsen för kollegornas arbetsuppgifter och kunskaper öka. (Lumholdt & Klasén McGrath, 2006 s. 7)

I Lpo -94 (Läraryrket, 2005) står det att skolans uppdrag är att undervisa på ett sådant sätt att eleven inspireras till att ta till sig kunskap. Skolan ska använda sig av olika medel för att uppnå detta, som till exempel lek, skapande arbete och estetisk verksamhet. ”Eleverna skall få möjligheter att ta initiativ och ansvar. De skall ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att arbeta självständigt och lösa problem. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskaper.” (s.11) Vidare kan man läsa ”Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet.” (s. 12)

Lpfö-98, *läroplan för förskolan*, (Läraryrket, 2005) handlar mer om förskolans förhållningssätt till barnet. Det står att "Förskolan skall erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet." (s. 27) I Lpfö-98 står det också om förskolans uppdrag att "...lägga grunden för ett livslångt lärande." (s.26) Den poängterar leken betydelse "Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande skall präglade verksamhet i förskolan." (s. 27)

1.1 Bakgrund

Under vår utbildningstid på Högskolan Kristianstad har vi kommit att intressera oss allt mer för verksamheten i förskoleklassen. Vi har båda gått lärarutbildningen, med inriktning mot barn i förskola och förskoleklass och anser att vi saknar en väsentlig del, då vi inte berört förskoleklassen i vår utbildning. Vi har heller inte överhuvudtaget kommit i kontakt med Lpo -94, vilken är den läroplan som riktar sig till denna verksamhet. Då vi valde ämne till uppsatsen bestämde vi oss snabbt för att hålla oss inom detta område. I samband med detta väcktes en del frågor; Har vi i Sverige sänkt åldern för skolstart från sju år till sex år? Är förskoleklassen en bro mellan förskola och skola eller har den blivit en del av skolan? Behövs det en egen läroplan för förskoleklassen som står mellan förskolan och skolan? Dessa frågor har legat till grund för vår problemformulering, och är frågor som tål att funderas på. Utifrån dessa har vi kommit fram till den fråga vi baserar arbetet på.

1.2 Syfte och problemformulering

Vi vill med detta arbete undersöka hur verksamheten i förskoleklassen påverkats av införandet av läroplanen, *Lpo -94*. Har verksamheten blivit präglad av traditionellt skolarbete eller lever "lekskolan" kvar?

Vår frågeställning som arbetet grundas på är:

- Har förskoleklassen integrerats i skolan och har leken fått stå tillbaka till förmån för skolarbete sedan läroplanen infördes i förskoleklassen?

2. Forskningsöversikt

Under denna rubrik presenteras uppsatsens teoretiska utgångspunkt.

2.1 Begrepp i texten

Då dagens begrepp för de olika skolformerna lätt blandas samman med tidigare benämningar på andra verksamheter väljer vi att skriva en förklaring på de begrepp vi valt att använda i texten. Med undantag för stycket om historik, där rätt namn för respektive period används, benämner vi genomgående verksamheterna enligt följande:

- *Förskoleklass*; sexårsverksamhet i dagens betydelse med läroplanen Lpo -94 som styrdokument.
- *Lekskola*; tidigare form av sexårsverksamhet, innan läroplanen kom att gälla.
- *Förskola*; Dagens verksamhet för barn 1–5 år med läroplanen Lpfö -98 som styrdokument.

2.2 Historik

Här presenteras en kort översikt av hur tidigare verksamheter för yngre barn sett ut, samt förskoleklassreformen som kom 1998. Detta är delar som bidragit till utvecklingen av dagens förskoleklass.

2.2.1 Barnträdgård – Fröbel

Friedrich Fröbel (1782–1852) betraktas som en grundare till den svenska förskoletraditionen. Då han på 1800-talet utvecklade sin barnträdgård gjorde han det som en helhet där verksamheten genom olika aktiviteter skulle främja barnets utveckling. Man arbetade nära naturen och barnen skulle bl.a. få tillfälle att ägna sig åt hushållssysslor, djurskötsel, odling samt naturens kretslopp. Barnkrubbans uppgift hade varit att erbjuda barnpassning åt ensamstående arbetande kvinnor medan barnträdgården var en motsvarande verksamhet riktad till borgarbarnen (Thulin, 2006).

2.2.2 Storbarnkammaren – Myrdal

På 30-talet utmanades Frøbels pedagogik av bland andra Alva Myrdal (1902–1986), och i och med att barnpsykologin slog igenom tog en modern förskolepedagogik form. Myrdal arbetade för de behov stadsbarnen visade och i sin ”Storbarnkammare” ville hon arbeta med en antiauktoritär fostran. Hon kritiserade Frøbels pedagogik som var inriktad på naturen och ifrågasatte den moral pedagogiken innebar. I sin uppfostran skulle barnen, enligt Myrdal lära sig olika sociala vanor och pedagogiken kretsade främst kring de vuxnas behov, kreativitet samt engagemang i samhället. Barnens lek styrdes av de vuxna bl.a. genom att de enbart fick tillgång till leksaker som de vuxna med stor omsorg valt ut. Leksakerna skulle gärna vara stora och ha många användningsområden (Lindqvist, 1996).

2.2.3 Lgr -80

På 70-talet fanns det försöksverksamhet som liknande dagens förskoleklass, då kallat lekskola. Det var då som nu en frivillig reform som föräldrarna själva fick välja om de ville ha. Men det är först i *Lgr -80 (Läroplan för grundskolan 1980)* som lekskolan nämns i samband med samverkan med grundskolan och det var också först då som de allra flesta barn i Sverige gick i lekskola. Målet för samverkan var att barnen skulle uppleva övergången mellan lekskola och skola så mjukt att det upplevs sammanhängande. Man framhöll att pedagogiken för sexåringar borde präglas av lek, rörelse och olika aktiviteter, då barnen har ett stort behov av detta (Doverborg, 1987).

2.2.4 Förskoleklassreformen 1998

Den 1 januari 1998 började skollagen gälla även förskoleverksamhet och skolbarnomsorg. I samband med detta startades en ny skolform – förskoleklassen. Ett av reformens syften var att sammanföra förskola, fritidverksamhet och grundskola för att på så sätt öka kvaliteten i respektive verksamhet. Ett nytt pedagogiskt förhållningssätt skulle skapas genom denna integration verksamheterna emellan, för att skapa kontinuitet i det livslånga lärandet. Samtidigt fick förskolan sin första läroplan, *Lpfö -98*, och grundskolans läroplan, *Lpo -94*, omarbetades för att omfatta även förskoleklass och fritidshem. Genom integrationen ville man se ”en utveckling mot mer av gemensamma mål, förhållningssätt, arbetsformer och synsätt i de olika verksamheterna” (s. 7). Det betonas att den pedagogik som är naturlig i förskolan, t.ex. lek och skapande, bör sprida sig till grundskolan (Skolverket, 2001). Läroplanen anger

mål för verksamheten vilka uttrycks som mål att sträva mot, mycket beroende på att förskoleklassen är en frivillig skolform (Lumholdt & Klasén McGrath, 2006).

Vid Uppsala universitet pågick 1999–2005 ett projekt, *FISK – Förskola och skola i samverkan*, med syfte att studera förskoleverksamhetens integrering i skolan och innebörden av förskoleklassens införande. Sahlström, forskare i *FISK*-projektet, menar att reformen 1998 inte blev vad man hade tänkt sig. Det brobygge mellan förskola och skola som var avsett kom aldrig att uppstå, istället har förskoleklassen blivit skola. Detta behöver inte betyda att resultatet är negativt, menar han, barnen är nöjda med att gå i skolan, det är reformen som är misslyckad. I och med att sexårsverksamheten blivit skola har även förskolan skolifierats. Det man tidigare gjorde med sexåringarna gör man idag med fyra- och femåringarna. Man kan nu säga att det är förskolan som blivit skolförberedande, medan förskoleklassen blivit skola. (Claesdotter, 2006)

2.3 Mötet med skolan

I skolan har man som tradition att utgå från ämnet och i förskolan utgår man från barnet, i förskoleklassen skulle dessa båda arbetsformer och synsätt mötas. I den nya verksamheten skulle man skapa ett möte mellan dessa traditioner där man plockar det bästa ur varje och erbjuder barnen de bästa förutsättningarna att utveckla färdigheter (Claesdotter, 2001).

Enligt Lindqvist (1996) har både förskola och skola mycket gemensamt i sin barnsyn, men den skiljer sig åt på en del punkter. I skolan strävar man efter den kultur och de kunskaper som är gällande i samhället och läroplanen är mer ämnesinriktad. Förskolan tror på barnets naturliga utveckling och verksamheten präglas här av en helhetssyn. Lindqvist refererar till Dahlberg & Lenz-Taguchi vilka i en utredning gjort jämförelser mellan de olika traditioner som finns i förskola och skola.

'Barnet som natur' respektive 'barnet som kultur- och kunskapsåterskapare' kallar Dahlberg & Lenz Taguchi de sociala konstruktioner av barnet, som hör ihop med de olika traditionerna. Skall dessa traditioner kunna mötas, krävs en gemensam syn på barnet, lärandet och kunskapen och detta rymmer komplikationer, menar författarna (Lindqvist 1996 s.60).

Försök har tidigare genomförts med sexåringar i skolverksamheten och resultaten visade att de två traditionerna förstärktes. En forskare i Norge har redovisat ett projekt med sexåringar, vars syfte var att förändra verksamheten och pedagogiken genom samverkan mellan de olika yrkesrollerna i skolan. Av resultaten framgår att den samverkan man ville ha mellan verksamheterna aldrig kom till stånd. Det blev mer så att förskollärarna tog efter

lågstadie lärarnas metoder och ville efterlikna skolan. Förskollärarna hade brister i sina kunskaper om skolans verksamhet och de blev därför ensidiga kunskapsförmedlare i katedern.

Här i Sverige har det i olika kommuner också gjorts försök med sexårsverksamhet och det visar sig att det är skolans arbetssätt som präglar verksamheten även här. Man menar att när förskollärarna bedriver sexårsverksamhet i skollokaler, kommer dagen att präglas av skollika verksamheter (Lindqvist, 1996).

2.4 Pedagogiska teorier

Stycket innehåller en kort presentation av några av de teoretiker som betytt mest för småbarnspedagogiken. Deras syn på barnet och forskning om barnets utveckling har haft stor inverkan på dagens förskoleverksamhet.

2.4.1 Friedrich Fröbel

Som tidigare nämnts anses Friedrich Fröbel vara en grundare till den svenska förskoletraditionen. Hans barnträdgårdar utvecklades som en enhet där man genom olika aktiviteter ville befrämja barnets utveckling. Man lade också vikt vid att hela kroppen skulle aktiveras i de olika aktiviteterna. Fröbel menade att barn är som plantor vilka behöver vård och omsorg för att kunna utveckla de anlag de bär på och för att kunna blomstra. Grunden i Frøbels pedagogik är barnens lek och självverksamhet. Barnets utveckling skall enligt Fröbel präglas av liv medan de under ungdomen skall präglas av kunskap (Thulin, 2006).

Enligt Lindqvist (1996) är leken kärnan i Frøbels pedagogik och i leken utvecklas barnets hälsa, andlighet och moral. I verksamheten ingår den fria leken, men också lekgåvor (olika objekt som representerar bl.a. matematik och geometri) som barnet arbetar med tillsammans med vuxna. De sånglekar man använde följdes av en mängd regler, detta bidrog, tillsammans med lekgåvorna, till att verksamheten kom att kännetecknas av konflikten mellan frihet och korrekthet. Här i Sverige var det i första hand systrarna Ellen och Maria Moberg som via Fröbelseminariet i Norrköping spred pedagogiken. De hade kontakt med Frøbels systerdotter, Henriette Schrader-Breyman, som utvecklat en mer pragmatisk modell av pedagogiken. Schrader-Breyman gjorde skillnad mellan den fria leken och arbete, är leken inte fri från vägledning handlar det istället om arbete, menade hon. Samlingar, utevistelser, olika aktiviteter och fri lek är inslag som än idag utgör den dagliga verksamheten i en förskola (Lindqvist, 1996).

2.4.2 Jean Piaget

Enligt Säljö menar Piaget att om en individ överhuvudtaget ska kunna lära sig något, måste han/hon ha nått en viss utvecklingsnivå. Om man inte nått denna nivå kan man inte tillägna sig en viss färdighet eller föra ett visst resonemang. Pedagogens uppgift är att anpassa uppgiftens innehåll till elevens nivå (Säljö, 2005).

Det nyfödda barnet är enligt Piaget socialt och har en medfödd nyfikenhet. Han menar vidare att det är endast genom socialt umgänge med andra människor som barnet utvecklas till att bli just en människa, det är då de lär sig empati, social mening och inlevelse. Den mänskliga utvecklingen beror enligt Piaget på fyra komponenter; mognad, handling, socialt samspel och självreglering. Mognaden beror på individens olika erfarenheter och sker spontant. Handling är nödvändigt för att få de olika erfarenheterna och genom dessa förstå sina förutsättningar till utveckling. Det sociala samspelet ser Piaget som grundläggande och nödvändigt för att kunna utvecklas till en god människa. Självregleringen driver människan mot en stabilitet och utgör en konstant strävan mot bättre anpassning (Bergqvist m.fl. 1997).

2.4.3 Lev Vygotskij

Vygotskij anser att leken är källan till utveckling och i den skapas potentiella utvecklingszoner där barnet hela tiden befinner sig ett steg över sin ålder, sitt dagliga beteende. I en aktivitet utgår man hela tiden från den nivå barnet befinner sig på och lägger ribban något högre, för att skapa en utvecklingszon (Säljö, 2005).

Liksom Piaget poängterar Vygotskij betydelsen av samspelet med omvärlden för utvecklingen. Vygotskij menar att kommunikationen människor emellan är betydande för barnets tankeutveckling. Han menar vidare att barnets förståelse inte utgår från inre strukturer utan är beroende av de strukturer barnet själv utvecklar genom erfarenheter och intryck inom ett visst område (Doverborg m.fl. 1987).

2.4.4 Maria Montessori

Maria Montessori såg barnens vilja att upptäcka, pröva och att lära. Hon hade stor tillit till barnets egen förmåga och dess intellekt. Montessoripedagogiken bygger på barnets psykiska utveckling och man utgår från barnets behov i det utvecklingsstadiet det befinner sig i. Pedagogiken grundas på Montessoris forskning, vilken hon bedrev under hela sitt liv. Hon lade då stor vikt vid barnens intressen och hur de löste problem som uppstod. Med utgång från detta skapade hon en miljö där barnen hade stor frihet att skapa, upptäcka och lösa

problem, inom vissa ramar. Montessori ansåg att pedagogen i barngruppen skulle vara aktiv och stödjande i barnens utveckling, men skulle hålla sig i bakgrunden och låta barnen prova själv (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds, 1997).

2.5 *Lekens betydelse för barns inläring*

I Lpo -94 står det ”Eleverna skall få möjlighet att ta initiativ och ansvar. De skall ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att arbeta självständigt och lösa problem. Särskilt under de tidigare skolåren har leken stor betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskap” (Läraryrket, 2005 s.11). Vidare kan man läsa att ”Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet” (Läraryrket, 2005 s.12).

I *Lekens möjligheter* av Lindqvist (1996) skriver författaren att när det gäller arbete med lektema kan de vuxna gestalta olika figurer och handlingar för att skapa en lekvärld. Temats innehåll och handling kan uppstå ur dialoger mellan barn och vuxna. Ofta hämtas inspiration från barnlitteraturen och berättelser tolkas och tar form i barngruppen. Barnen kan i sin tur hämta inspiration från olika delar av temat. I leken kan barnen möta faror och utmaningar på ett tryggt sätt. Lindqvist refererar till den norske musikvetaren Bjorkvold som har beskrivit barns lek och dess samband med lyrik, musik, rörelser och hävdar att människan är musisk. Han menar att det finns ett grundläggande estetiskt mönster i barns lek, som hör ihop med poesi, musik och rörelse. Han utgår ifrån de yngsta barnens förhållning till omvärlden och språket. Bjorkvold menar att man här kan urskilja barnets lek med rörelser, föremål och språk som ord, rim och ramsor. Han menar att dessa lekformer är typiska för de yngsta barnen.

Lindqvist tar också upp Tjukovskij, som hävdar att barns lek med språket hör ihop med deras övriga lekar. Han menar att intresset för rim och ramsor är stort hos barnet och visar på hur barnet är intresserat av det som bryter ordningen. Med hjälp av fantasin tolkar barnet sin verklighet, varje steg ifrån det normala och beprövade i rim och ramsor stärker barnets kunskaper om verkligheten. Leken kännetecknas av att barnet kan bryta förbindelsen mellan objekten och dess egenskaper och ge dem ny innebörd (Lindqvist, 1996).

Lek är en viktig och meningsskapande del i barns liv. Lekens alla delar är lika avancerade som innehållet i en lärandesituation i skolan. Sammanhållning och gemenskap skapas genom lek och kommunikation, och barnet utvecklar genom leken en social kompetens. Den sociala samvaron mellan kamrater påverkar barns inlärningsförmåga (Pramling & Asplund, 2003).

Knutsdotter (1987) menar att leken har stor betydelse för barns utveckling och att lek och inläring hör ihop. Inläring definierar hon som allt barnet tar in, det som finns i omvärlden och det barnet upptäcker i nya sammanhang. Barn lär sig lättare genom leken. I leken bearbetar barnet sina erfarenheter, det som har inträffat och olika intryck (Knutsdotter 1987). För att barnen ska få dessa erfarenheter gäller det att pedagogerna ser det aktiva barnet och har tillit till barnets vilja att lära sig något nytt. Genom att ge barnen upplevelser att bearbeta, besöka olika platser och få lyssna till olika berättelser stimuleras barnen och intresse väcks (Pramling Samuelsson & Mårdsjö, 1997).

Att leka eller dramatisera är en aktivitet som barnen väljer medvetet och frivilligt, vilket också ger dess styrka i pedagogiska sammanhang. För de äldre barnen handlar leken ofta om en medveten gestaltning. De är intresserade av lekens form och regler. Det är därför viktigt, att de får möjlighet att visa sin kompetens med medvetna handlingar (Lindqvist, 1996).

2.6 Leken i förskola och skola

I och med förslaget om sexåringars skolstart tog debatten om förskolepedagogik fart i Sverige. Frågan hur förskolans och skolans traditioner skulle mötas kom i fokus och leken betraktades vara det som skulle förena verksamheterna. ”I utredningen *Grunden för livslångt lärande* (SOU 1994:45) är denna åsikt uttalad, och man ser fram emot ’en skola som har sin grund i insikten om lekens stora betydelse för barns lärande’ ” (Lindqvist 1996, s 49). Genom leken ska barnens relation till kultur och media uppmärksammas och utmana både i förskolan och i skolan. Leken har alltid haft en central roll i förskolans verksamhet och fokus har legat på den sociala utvecklingen, istället för den intellektuella. Skolans styrda ämnesplan skiljer sig från förskolans, vilken är mer fri. Lek och temaarbete har varit de huvudsakliga aktiviteterna under 1900-talet, men det visar sig också att lekens roll i förskolan trots allt varit och är oklar. De vuxna i verksamheten har prioriterat arbete framför lek, och anser detta vara mer intressant, samtidigt som de uppger det motsatta. Lindqvist menar att även om leken alltid ansetts som en viktig del av verksamheten, så har den varken utvecklats eller prioriterats. Enligt Lindqvist är förskollärarna osäkra på hur de ska förhålla sig till barnens fria lek (Lindqvist, 1996).

Det finns många orsaker till varför man ska använda leken i skolans pedagogiska verksamhet. En av anledningarna är att leken är en grundläggande aktivitet och en naturlig del av livet för barn långt upp i skolåldern. Leken anses vara extra viktig då barnet tar steget från förskola till skola. Verksamheten i förskolan grundar sig på barns behov av lek och det vore

naturligt att den även i hög grad ingår i skolans pedagogik. Lekens betydelse i skolan beror mycket på att den främjar lärandet. I leken vågar barn anta och skapa utmaningar. Att kombinera den traditionella skolverksamheten med lek kan även leda till att barnen vågar mer i lärandesituationer. Leken främjar barns utveckling och forskning visar att den är särskilt viktig för barn mellan 2–12 år (Fagerli, Lillemyr & Søbstad, 2001).

2.7 Förskolepedagogik i skolan

Knutsdotter Olofsson (2003) framhåller att leken inte bara har sin plats i förskolan utan också i skolan. Hon menar att leken är nödvändig och hänvisar till officiella dokument i Norge. I ett projekt i städerna Bergen och Stord fick lågstadiet barnen fri lek på schemat ett par timmar i veckan. Pedagogerna var då i bakgrunden, för att kunna hjälpa barnen utveckla leken utan att styra dem. Man upptäckte att barnen ofta valde att leka sådant man tagit upp i undervisningen. Resultatet var positivt. Sammanhållningen i gruppen blev bättre och det blev också trevligare stämning. Barnen utvecklade en större självständighet, kreativitet och initiativtagande. Det skapades också ett ökat engagemang på de övriga lektionerna. Knutsdotter Olofsson menar att barnen måste få reflektera över det de lärt sig genom lek eller på något annat sätt. Hon påpekar att det därför är viktigt att det finns någon sorts balans mellan det som kommer utifrån och det som barnen skapar inifrån. Barn får mycket information och intryck, det är därför viktigt att vuxna finns till hands och hjälper dem att via leken göra världen förståelig. Om inte detta görs finns risken att vissa barn vänjer sig vid att inte förstå. Leken utvecklas inte av sig själv utan kräver engagerade vuxna vilka ger barnen utrymme och tid för att möjliggöra denna utveckling. De vuxna tar tillvara på tillfällena att ge barnen kunskaper och upplevelser som inbjuder till lek såväl i vardagen som i större projekt eller temaarbeten. Pedagogik är enligt författaren att möta barnet på dess nivå i leken och hjälpa det att utföra sin lek och sitt skapande så barnet utvecklas ännu mer (Knutsdotter Olofsson, 2003).

Fagerli m.fl. menar att förskolepedagogiken på senare år allt mer kommit att påverka skolans pedagogik. En orsak till detta är enligt författarna att många projekt för sexåringar förlagts till skolan samt att förskollärare haft ansvar för dessa. Den viktigaste orsaken är dock förskolereformen och införandet av Lpo -94 som, enligt författarna, sänkte åldern för skolstart till sex år. Den pedagogik som ska präglade förskoleklassen ska bygga på en förening mellan förskolans och skolans traditioner där lek och lärande är centrala begrepp. I och med införandet av den nya läroplanen har leken fått en starkare ställning i skolan och det har skett en utveckling i skolans förståelse för barns behov av lek. Det konstateras dock att skolans och

förskolans traditionella syn på lek och lärande fortfarande skiljer sig åt (Fagerli, Lillemyr & Søbstad, 2001).

Enligt Lindqvist (2002) har barnen då de börjar skolan med sig en traditionell syn på kunskap. Barnen har, enligt författaren, en uppfattning om att det enda sättet att tillägna sig kunskap är att få information från läraren. De har inte förstått att kunskap kan inhämtas från olika media och litteratur. Lindqvist belyser pedagogens arbete och att det är av stor vikt att arbeta med att utveckla barnens medvetande och ge dem en bred och aktiv syn på hur kunskap kan inhämtas. Vidare skriver hon att det finns förklaringar till varför varken barn eller lärare ser leken som en inlärningsituation. Barn anser ofta att de inte lär något utifrån leken, då den hör ihop med deras egen värld. Det är de som skapar innehåll, sammanhang, regler och mening i sina lekar (Lindqvist, 2002).

I *Det lekande lärande barnet* skriver Pramling och Asplund (2003) om barns respektive skolans kultur vilka utmärks genom olika sätt att kommunicera. Barnkulturens kommunikation kännetecknas enligt författarna av det kollektiva och jämlika och skapas genom erfarenheter av lek, medan skolkulturens uppmuntrar individualisering. Den senare innehåller ämnen ur vilka eleverna skapar olika färdigheter och kännetecknas även av tvång. Skolan förknippas med inläring och uppfattas ofta som nyttig och tråkig, där det nyttiga inte behöver vara begripligt eller meningsfullt ur elevens perspektiv. Ofta är eleverna inte medvetna om vad de lär sig i skolan och de har svårt att redogöra för detta. Leken har alltid betraktats som barns sätt att naturligt förhålla sig till omvärlden. Lek är barns värld där vuxna ofta står utanför (Pramling & Asplund, 2003).

2.8 Utvecklingspsykologiska teorier

Det fanns enligt Lindqvist (1996) en strävan att utveckla pedagogiken i förskolan men inte med utgång från leken, utan utifrån olika studier om människans beteende utförda av Gesell, Piaget m.fl. De teorier de kommit fram till beskriver en utveckling i olika beteendoområden och olika utvecklingsstadier. Gesell beskriver social, adaptiv, motorisk och språklig utveckling medan Piagets teorier beskriver den kognitiva utvecklingen i olika stadier. Teorierna innehåller idéer om lekens betydelse för barns utveckling och har påverkat inställningen till denna i förskola och förskoleklass. Trots att leken är och har varit ett viktigt begrepp inom förskolan, har utvecklingen av leken som verksamhet stått relativt stilla. Under 1900-talet är det snarare så att temaarbete har varit ett centralt verksamhetsbegrepp. Lekens roll har antingen idealiserats, som i Fröbelpedagogiken, eller haft en undanskymd roll i de

utvecklingspsykologiska teorier, som legat som grund för förskolepedagogiken. Leken har uppfattats som barnets egen sysselsättning och uttryck för den naturliga utvecklingen, istället för ett synsätt där lek är en kulturell verksamhet (Lindqvist, 1996).

2.8.1 Psykoanalytisk lekteori

Leken är enligt psykoanalysen det viktigaste sättet för barn att arbeta med omedvetna känslor som t.ex. rädsla och underlägsenhet. Lindqvist (1996) menar att barnet i leken kan pröva olika möjligheter och känna både fasa och framgång i kampen om att besegra det onda. Då leken är ett sätt för barnet att försvara sig mot den vuxna världen, är det viktigt att den får vara fri från inblandning av vuxna. De vuxna bör däremot se till att utbudet av lekmaterial är stort, vilket ger barnet goda möjligheter till utveckling och till att bearbeta konflikter. Den vuxne har här en terapeutisk roll där det viktiga är att kunna ge barnet en riktig diagnos. I pedagogiken är barnobservationer ett viktigt hjälpmedel (Lindqvist, 1996).

2.8.2 Kognitiv lekteori

Det viktigaste bidraget till den kognitiva lekteorin har Piaget givit med sina olika lekstadiet, vilka hör ihop med barnets utveckling av kognitiva förmågor. I övningslekar stimuleras den sensomotoriska lusten, här utvecklas förmågan att tänka i symboler vilket i sin tur leder till rollekar. Leken utvecklas genom att barnet imiterar, det är inget den vuxne behöver lära barnet. Leken är ett sätt att stärka redan inlärd mönster. I regelleken utvecklas barnets förmåga till ordning, här ingår spel och tävlingslekar och är av social art. Enligt Piagets teorier gäller det att skapa utvecklingsvillkor för barnet (Lindqvist, 1996).

3. Empirisk del

Under denna rubrik presenteras vårt val av metod, urval och genomförande av intervjuer. Det vi ville få ut av våra frågor var: vilken uppfattning har respondenterna av om inslagen av lek har förändrats i förskoleklassen efter införandet av *Lpo -94*, och isåfall hur?

3.1 Metodval

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ forskningsmetod. Beteckningen syftar på hur informationen som samlats in bearbetas och analyseras. Den kvalitativa forskningsmetoden använder sig av verbala analysmetoder (Patel & Davidsson, 1994). Undersökningen har genomförts med hjälp av enkäter och intervjuer. Genom att intervjua utvalda förskollärare om hur de uppfattar verksamheten får vi ta del av deras erfarenheter. Vi har även använt oss av enkäter, där samma frågor som användes vid intervjuerna delats ut till resterande förskollärare i området, för att få större bredd på undersökningen.

Anledningen till att vi valt intervjuer för vår undersökning är bl.a. att man med det insamlade materialet undersöker personliga erfarenheter till större del än vad som framkommer av en enkätundersökning (Denscombe, 2000). En annan anledning är att man genom att intervjua respondenter kan få del av flera personers upplevelser inom ett och samma ämnesområde. När fler personer intervjuas kan man få fram olika infallsvinklar och man får då fram en mer komplett bild av upplevelsen än om man bara hade intervjuat en person (Thomasson, 2002). Vid intervjutillfället finns även möjlighet att ställa följdfrågor, att be respondenten att utveckla sitt svar etc. I en intervju får man ofta djupgående och detaljerad information om det undersökta ämnet och man får insikt i respondentens kunskaper om ämnet. Intervjuer kan hela tiden ändras beroende på vilken fakta respondenten ger. Som intervjuare är man inte låst vid frågorna, den som intervjuar har möjlighet att utveckla och ställa följdfrågor. En nackdel med intervjuer är att utskriften och analysen av intervjuerna kan vara arbetsamma och ta mycket tid i jämförelse med enkätundersökningar (Denscombe, 2000). Vi har valt att använda bandspelare i våra intervjusituationer i och med vi anser att fördelarna väger upp nackdelarna. En stor fördel är att det insamlade materialet finns lagrat på kassetband så att man kan lyssna på intervjun i sin helhet i efterhand. Om man enbart antecknar vid en intervju riskerar man att förlora relevant information.

Vi har valt att även använda oss av enkäter för att få ett större underlag att arbeta med. Genom att använda enkäter kan både fakta och åsikter komma fram, respondenterna är anonyma och ofta mer benägna att lämna fullständiga och ärliga svar (Denscombe, 2000).

3.2 Urval

Vi har genomfört intervjuer respektive lämnat enkäter till 14 förskollärare i åtta förskoleklasser i en mindre kommun, detta innebär att samtlig ordinarie personal bland sexåringarna blivit tillfrågade. Respondenterna för intervjuer valdes ut genom att vi tittade på deras bakgrund som förskollärare. Ett urvalskriterium var hur lång tid de hade arbetat i verksamheten med sexåringar. För att i undersökningen lättare kunna se om läroplanen påverkat verksamheten valde vi respondenter som har erfarenhet av arbete både inom den lekskola som fanns tidigare och dagens förskoleklass. Alltså har arbetat under en längre period inom sexårsverksamhet. Vi valde att intervjua fyra förskollärare och utöver det lämna enkäter till tio, mycket beroende på den begränsade tid som fanns till förfogande.

3.3 Genomförande

Vi delade personligen ut alla enkäterna och kunde på så vis samtidigt presentera såväl oss själva som vår undersökning. Enkäterna delades ut till tio förskollärare. Respondenterna fick fyra arbetsdagar och en helg på sig innan formulären samlades in. Av de tio frågeformulär vi delade ut, kunde vi samla in sju. Övriga var inte ifyllda på grund av sjukdom respektive tidsbrist från respondentens sida.

Intervjuerna bokades också genom personlig kontakt med respondenten ifråga. Cirka en vecka före intervjutillfället fick respondenten också ett papper med frågorna som skulle tas upp. Anledningen till detta var att respondenterna skulle få tillfälle att reflektera kring de frågor vi ställde i lugn och ro. Vi ville på detta sätt dels få mer genomtänkta svar, dels spara tid. För varje intervjutillfälle räknade vi en tidsåtgång på cirka trettio minuter. Utöver de ursprungliga intervjufrågorna tillkom spontana följdfrågor under intervjuens gång och tidsåtgången varierade därför något mellan intervjutillfällena. Vid intervjun satt vi tillsammans med respondenten i ett mindre rum. Vi turades om att läsa de förutbestämda frågorna från ett papper, på ett bord intill hade vi ställt en kassettbandspelare med mikrofon. Följdfrågorna ställdes spontant efterhand som de uppstod. Tanken var att varje respondent skulle intervjuas enskilt, för att på detta sätt ytterligare stärka anonymiteten, vilken vi anser

vara viktig. På grund av tidsbrist önskade dock två av respondenterna att få sitta tillsammans. Vi diskuterade i vilken utsträckning detta skulle kunna påverka vårt resultat, och kom fram till att detta var ett önskemål vi kunde tillgodose. Innan vi använde oss av materialet, ville vi dock först kontrollera de svar vi fick in, så att vi kunde utesluta att de påverkat varandra.

4. Resultat och analys

I denna del redovisas en sammanställning av resultaten från intervjuerna och enkäterna. Vi har valt att redovisa var fråga för sig, under en delrubrik kopplad till respektive fråga. Då många respondenter formulerar sig på likartade sätt har vi valt att inte redovisa respondenternas svar var för sig. Svaren har vi dock valt att dela upp i intervju- och enkätsvar, då de skiljer sig mycket i formuleringar. Efter varje fråga sammanfattar och analyserar vi det material vi fått in.

4.1 Hur stor del av verksamheten är lek respektive skola?

Intervjusvar: De flesta anser att frågan var svår att svara på, men menar att ca halva tiden ägnas åt organiserade lekaktiviteter. Dock menar en av respondenterna att det blivit alldeles för mycket skola.

Enkätsvar: Fem av sju respondenter anser att verksamheten består av lek till ungefär hälften av tiden. En anser att det är 100 % lek, medan en anser att den större delen av tiden går till lek.

Sammanfattning: Pedagogernas uppfattning är att halva tiden går till lek och halva till skola. Endast en respondent tycker att det är för mycket skola i verksamheten och en att det består helt av lek.

... det är för lite lek. Om man säger, nu är det ju annat, XX har ju också läst till grundskola, men hon är förskollärare i botten, så hon har det fortfarande kvar. Jag känner ju att grundskolläraren vill mera skola än leken. Det är tur att vi är kvar för att påminna om detta. Så ofta jag kan så släpper jag dem till lek, förskoleklassen. Så tyvärr är det så att vi har hamnat i skolan. Inte i en förskoleklass. Det är för mycket skola, det är det.

Fagerli m.fl. (2001) menar att leken är extra viktig då barn tar steget från förskola till skola, alltså just i förskoleklassen. Författarna menar att eftersom verksamheten i förskolan till största delen utgår från leken, är det naturligt att den utgör en stor del även av verksamheten i förskoleklass och skola. Lindqvist (1996) menar däremot att det snarare är skolans traditioner som präglar verksamheten, vilket även en del av respondenterna anser. Flera av respondenterna har också angivit att de i sitt svar även räknar in t.ex. raster och idrott i den del de kallar skola.

Hälften ungefär. Då räknar vi med idrott, raster och lunch i det som vi kallar skoldelen. Det hade vi haft ändå men på ett annat sätt, nu har vi det ihop med ettorna.

4.2 På vilket sätt arbetar du målmedvetet med lek som inlärningsredskap?

Intervjusvar: Respondenterna anser sig arbeta mycket med leken i verksamheten. De skiljer på medveten/planerad lek och fri lek. Den fria leken är enligt respondenterna då barnen själva leker på egen hand, utan inblandning från pedagogens sida. Respondenterna menar att de arbetar medvetet med lek bl.a. i ämnet svenska där eleverna själva ska upptäcka skriften. De anser att pedagogens uppgift är att uppmuntra och bekräfta för barnen att de i leken jobbar med ämnen som svenska och matte.

Enkät svar: Samtliga respondenter anger att de arbetar mycket med leken. De använder sig av lek som inläring i både inne- och uteaktiviteter i ämnen som svenska, matematik och naturkunskap. De använder den bl.a. i aktiviteter som språklekar, mattelekar, musik, idrott och social träning. Respondenterna poängterar också vikten i att utgå från barnen, det ska vara på deras initiativ.

Sammanfattning: Samtliga respondenter använder medvetet leken som inlärningsredskap i alla eller delar av skolans ämnen. En av respondenterna säger; ”Helt och hållet. Utgår från barnen och de tillfällen som ges”. Enligt Lpo -94 är leken ett viktigt redskap för inläring, speciellt för barn i yngre skolåldern och redan på 1800-talet arbetade Fröbel med leken som utgångspunkt i sina barnträdgårdar. Vikten av att barn får ta till sig kunskap genom lek är något Lindqvist (1996) skriver om och menar att det är via leken barn utvecklas bäst. Detta synsätt anser vi att respondenterna delar då de medvetet arbetar i olika ämnen med leken som grund samt att barnen får ägna sig åt fri lek som en del i verksamheten.

Medveten lek är ju, när man planerar något man ska göra, en aktivitet, så ska det vara bland sexåringar och eventuellt ettor så försöker man varva. Det blir ofta organiserad lek med rim och ramsor och bilder och drama, sånger. Sedan har vi fri lek också, men då är det inte planerat och då går vi inte in utan då leker barnen själva. Och leker fina rollekar.. Vi planerar in fri lek också där de får välja själv.

4.3 Vilken är den främsta skillnaden mellan dåvarande lekis och nuvarande förskoleklass?

Intervjusvar: Samtliga fyra respondenter är eniga om att det är stor skillnad mellan verksamhetsformerna, men de uttrycker detta på olika sätt. Exempel på svar som givits är: att leken har försvunnit, all personal är pedagogisk, vi är på skolans lokaler, alla barn är på förskolan och har mer i ryggsäcken, samverkan med skolan, temaarbete har minskat, tider och rutiner är anpassade efter skolan. Vidare anser respondenterna att det var mer personaltätt innan och att man inte var så medveten om vad man gjorde.

Enkät svar: Fyra av sju respondenter har svarat på frågan. Även här är de tillfrågade eniga om att skillnaderna är stora. De menar att man möter barnen på deras egen nivå på ett annat sätt än tidigare, det tematiska arbetet har minskat samt att de nu känner krav från skolan att barnen ska kunna mer vid övergången.

Sammanfattning: De pedagoger som jobbat länge tycker det är stor skillnad mellan verksamheterna. De anser dels att skolan påverkat utformningen av aktiviteter, både på gott och ont, dels att de på ett positivt sätt utvecklats som pedagoger till att bli mer medvetna. Barnens behov är i centrum och medvetenheten, om varför och hur man gör det man gör, har ökat. En av respondenterna skriver i sin enkät;

Samverkan med skolan är på både ont och gott. Lpo -94 tillsammans med skolan har givit oss möjlighet att göra långsiktiga kursplaner som täcker in vårt samverkansområde som främst ligger inom so/no området.

Detta kan bero på att personalen idag till största delen består av behöriga lärare, samt läroplanens införande 1998. Att i stort sett alla barn idag har gått på förskola innan de kommer till förskoleklassen, leder som vi ser det till att mycket av arbetet med det sociala redan är avklarat. En pedagog säger, ”Det som är den största skillnaden idag är att så gott som 100 % varit på ’dagis’ och det är sällan man får ’hemmabarn’.” De allra flesta barnen känner redan varandra, de har ofta förmåga att arbeta tillsammans och rutiner som matsituationer och liknande är bekanta för barnen. Detta medför att pedagogen inte behöver börja terminen med att förankra detta hos barnen. En anledning till skillnaden, som respondenterna ger, är att samverkan med skolan, främst åk 1, påverkat rutinerna för förskoleklassen. I Lpo -94 står att läsa ”Samarbetsformer mellan förskoleklass, skola och fritidshem skall utvecklas för att berika varje elevs mångsidiga utveckling och lärande” (Läraryrket, 2005 s. 19). Denna påverkan är alltså en naturlig följd av läroplanens införande. Enligt respondenterna arbetade

man tidigare mer med tematiskt arbete över längre tid och förskola/lekis var friare både då det gällde tider och planering. Idag, menar de, att kraven från skolan på vad barnen ska kunna vid övergången har ökat. Att arbetet med teman minskat kan bero på de ökade krav man känner från skolan. Tidigare kunde man använda större delen av en termin till ett tema, t.ex. skogen, och arbeta utifrån detta. En respondent upplever att ”Det tematiska sättet att arbeta har nog ändrats. (ett nytt tema varje vecka)”. Idag känner man att det är så mycket mer som ska hinnas med och att barnen hela tiden ska lära sig olika saker. En av våra respondenter skriver; ”Förskolan var friare. Idag är vi mer styrda av skolans tider. + att vi har ’krav på oss’ från skolan att barnen ska ha mer med sig i ryggsäcken när de kommer dit. Både ma, sv och socialt.”

4.4 Märkte du någon skillnad i verksamheten då ni fick en läroplan och verksamheten övergick till att tillhöra skolan? Vilken hjälp har du av läroplanen i ditt arbete med barnen?

Intervjusvar: Två av de fyra respondenterna uppger att de inte märkte någon skillnad, utan att läroplanen främst bekräftade deras arbetsätt. Bland de övriga var det en respondent som menade att riktlinjer redan fanns, det *Pedagogiska programmet*, och därför blev det ingen större skillnad. Respondenten påpekar dock att detta program var just riktlinjer, medan läroplanen är något man måste följa. Ett svar uteblev. Respondenterna var ense om att de i läroplanen har hjälp och stöd, att den är något att utgå från vid planering och en vägledning i arbetet. Respondenterna menar att den också är en hjälp då de sätter upp mål.

Enkät svar: Fyra av sju respondenter har svarat på frågan. Respondenterna uppger att de tydligaste skillnaderna är samverkan med skolan, att man vet vilka mål man ska sträva efter samt åldersblandad verksamhet. Respondenterna är övervägande positiva till läroplanen och menar att den gör det lättare att planera långsiktigt. Utifrån läroplanen arbetar man fram lokala arbetsplaner, den är också en bekräftelse för pedagogerna att de arbetar på rätt sätt. En av respondenterna är negativt inställd till läroplanen och menar att riktlinjerna inte är lika tydliga som de var i det *Pedagogiska programmet*:

Innan (98) ingick vi i pedagogiska programmet för förskolan. Då fanns det tydliga riktlinjer för 6-åringar. När 6-åringarna skulle tillhöra skolan glömdes de bort i läroplanen. Nämnas ungefär på 2 rader. Finns inga riktlinjer. Därför ser en dag i f-klassen mycket olika ut från skola/pedagog till en annan.

Sammanfattning: Läroplanen ses av respondenterna som en vägledning, något man regelbundet kollar av för att se att det överrensstämmer med ens egna tankar. Den används som underlag vid planering och ses överlag som en positiv del i verksamheten. Flera pekar på att det redan tidigare fanns riktlinjer att följa och ser därför ingen större skillnad i verksamheten då Lpo -94 kom. Endast en respondent påpekar att den stora skillnaden är att läroplanen är bindande och något man måste följa. Enligt Lumholdt existerar det i läroplanen inga mål att uppnå för förskoleklassen, utan verksamheten ska endast ha mål att sträva mot, till exempel att utveckla elevens sociala förmåga. Vi tolkar det som att det är just detta respondenterna menar då de talar om att de sätter upp mål och riktlinjer för den lokala arbetsplanen utifrån läroplanen. Enligt svaren från undersökningen menar flertalet att Lpo -94 bekräftar deras arbetssätt. Ett svar vi fick var; ”För mig har den stärkt och bekräftat mina egna åsikter. Man har läst den och så vet man att man är på rätt väg.”

5. Diskussion

Leken har en grundläggande betydelse för barns utveckling och lärande. I leken stärks deras sociala, emotionella, motoriska och kognitiva förmågor, liksom deras kreativitet och förmåga till inlevelse. Leken är enligt Lindqvist (1996) grunden i Frøbels pedagogik vilken, tillsammans med bl.a. Vygotskij anser att leken är källan till barnets utveckling.

En av de frågor vi ställde oss i början av vårt arbete var om det i och med förskoleklassens införande bildats en bro mellan förskola och skola. Claesdotter (2006) menar, med utgång från FISK-projektet, att reformen inte fungerat som det var tänkt och menar att förskoleklassen istället utvecklats till ett tionde skolår. Det påpekas dock att detta inte behöver vara negativt, då barnen anses vara nöjda med detta. Det är reformen som misslyckats, inte verksamheten. Våra erfarenheter från förskola och förskoleklass säger att det är något stort med att börja skolan, som barnen själva kallar sexårsverksamheten. De ser fram emot detta och i slutet av deras vistelse på förskolan längtar de efter att terminen ska börja. Generellt ser barnen positivt på skolan som verksamhet och känner sig stora och duktiga. Man får dock inte glömma att sexårsverksamheten är en frivillig skolform där föräldrarna får välja huruvida deras barn ska gå där, eller fortsätta ett år till i förskolan. Man kan dock fråga sig om föräldrar i allmänhet är medvetna om det val de här kan göra, och i förlängningen hur många som upplever att valet är fritt. Det är trots allt så att de allra flesta sexåringar går i förskoleklassen. Vi anser att förskoleklassen är en bra inkörspport till skolvärlden där barnen så smått får lära sig skolans rutiner.

Enligt vår undersökning har förskoleklassreformen inneburit skillnader i verksamheten, såväl i utformning som i innehåll. På en skola arbetar man mer skollikt än tidigare, en pedagog där säger att det blivit för mycket skola och att leken ofta får stå tillbaka. Det fokuseras mer på skolämnen som exempelvis läsning och skrivning. Det finns idag större krav på att barnen under sitt år i förskoleklassen ska lära sig något, de ska tillägna sig kunskaper de har användning för de kommande skolåren. Under vår verksamhetsförlagda utbildning har vi sett exempel på detta. Det arbetas med bokstäver, avskrivning, att skriva korta berättelser i egna skrivböcker och andra aktiviteter som man traditionellt kopplar till skolan. Enligt Lindqvist (1996) har de vuxna prioriterat arbete framför lek eftersom arbete anses mer intressant. Samtidigt uppger förskolelärarna det motsatta och anger leken som en viktig del av verksamheten, men leken har varken utvecklats eller prioriterats.

Lindqvist (1996) skriver om hur man i skolan fokuserar mycket på kunskap och samhällsfrågor, medan man i förskolans tradition arbetat mycket med utgång från barnets

upplevelser av det som finns i närområdet. Vi har själva upplevt hur man i förskolan fokuserar på barnet och utgår från det och dess omgivning. På förskolan arbetar man målmedvetet med lek i pedagogiskt syfte och använder sig av t.ex. det som finns att hämta i vår natur för att fånga barnen.

Forskning visar att den samverkan mellan traditionerna som eftersträvats visserligen fungerat, men att resultatet blivit ett annat än det förväntade. Man hoppades på att leken och de värderingar som finns i förskolan skulle sprida sig uppåt till skolan, men det blev istället så att skolans arbetssätt gick nedåt i åldrarna. En av respondenterna i vår undersökning berättade att hon upplever det som att de aktiviteter som tidigare (under benämningen lekskola) gjordes med sexåringar nu görs med våra tre- till femåringar. Aktiviteter som avses är t.ex. bakning, att sy, pyssla etc. Hon menade också att det som sexåringarna nu gör är mycket av vad som tidigare gjordes i första klass, exempelvis gymnastik, rast, använder läromedel m.m. Detta är något även Sahlström påpekar, vilken efter att ha deltagit i FISK-projektet menar att i och med att förskoleklassen närmat sig skolans verksamhet, har även förskolan skolifierats och mycket av det man tidigare gjorde med sexåringarna nu görs med fyra- och femåringar. Sahlström menar att man kan säga att förskolan blivit skolförberedande, medan förskoleklassen blivit skola. (Claesdotter, 2006)

En tanke som väckts hos oss är att man som förskollärare i förskoleklassen ska utgå från förskolans pedagogik och dess läroplan Lpfö -98, med leken som grund, samtidigt som man ska följa skolans Lpo -94. Kan detta leda till inbördes konflikter, eller är det något som faller sig naturligt då man är inne i verksamheten? Vi tror att man som utbildad förskollärare har så mycket av småbarnspedagogiken i sig, att man bara behöver arbeta med att ta in Lpo -94. Kommer man däremot från grundskolan med en lärarexamen kan det nog vara svårare att ta till sig det arbetssätt och den pedagogik som används i förskolan. Bland de yngre barnen handlar det mycket om ett förhållningssätt, mer än ett arbetssätt, och detta är svårare att lära sig.

Samtlig litteratur som vi använt oss av är positivt inställd till betydelsen av barns lek. Den är en viktig och meningsskapande del av livet och nödvändig för utvecklingen, såväl i de yngre förskoleåldrarna som i skolan. Leken stärker banden mellan barnen och ökar sammanhållningen i gruppen. Den ökar den sociala förmågan och självkänslan och ger en bra grund för barnet att stå på i det vidare livet. I vår sökning efter relevant litteratur kunde vi inte hitta någon forskning som strider mot detta. Att enbart använda litteratur som styrker lekens betydelse är alltså inget medvetet val vi gjort för att vinkla vår uppsats mot det positiva. I vår

utbildning till förskollärare har vi arbetat mycket med lekens betydelse, utbildningen genomsyras av detta och för oss är det en självklar del av verksamheten.

Som de utvecklingspsykologiska teorierna visar är leken också ett sätt för barnet att bearbeta känslor och leken används som arbetsredskap inom psykiatrin. I leken kan barnet, utan risk, utmana faror och känna skräck respektive triumf vid bearbetning av det onda.

5.1 Metoddiskussion

Vi valde att banda våra intervjuer då vi ansåg att detta var det enklaste sättet att dokumentera materialet. Vi ville också båda vara aktiva i intervjun och ge respondenten vår fulla uppmärksamhet, något vi kände skulle gå förlorat om en av oss hela tiden skulle anteckna. Vi känner oss nöjda med vårt val, men transkriberingen tog väldigt lång tid att göra. Vi visste att det var ett krävande jobb som skulle ta mycket tid till förfogande, men vi anade inte omfattningen av det hela då vi saknar erfarenhet av detta. Frågorna vi ställde var utformade efter vår problemformulering, som den såg ut då arbetet inleddes. Denna har dock genomgått en förändring under arbetets gång, så då sammanställningen gjordes kändes inte alla frågor längre relevanta. Vi valde därför att enbart redovisa ett urval. Vi upptäckte då också att en del av frågorna var ledande, vilket kan ha betydelse för de svar vi fick. Ett exempel är: *Vad är den främsta skillnaden mellan förskolan* och förskoleklassen?* Sådär i efterhand kan vi se att respondenterna blivit ledda att följa ett av oss utsatt spår. De fick inte chansen att välja *om* det är någon skillnad, vi hade redan bestämt *att* det är skillnad. De skulle dessutom välja ut *en* sak som representerar skillnaden då vi skrev *främsta*, vilket ledde till att vi ofta bara fick ett exempel.

Samtliga respondenter var kvinnliga. Detta var inget val vi gjorde, utan det finns helt enkelt inga manliga förskollärare i sexårsverksamheten i den aktuella kommunen. Vi har i efterhand funderat på om och hur resultatet kunde skilja sig från det vi fick, om det funnits manliga respondenter, men vi tror att det skulle vara detsamma i stort. Åldern på respondenterna har inte redovisats då vi inte anser att det är relevant för vår undersökning. Det som däremot var ett urvalskriterium var hur lång erfarenhet de hade, då vi till intervjuerna ville ha respondenter som arbetat inom både lekskola och förskoleklass. Vi valde också att inte redovisa svaren vi fick uppdelat var respondent för sig, då detta tillsammans med en åldersuppgift lätt kunnat ge tillräcklig information till läsaren för att denna ska kunna identifiera respondenten. För oss är det viktigt att våra respondenter får vara anonyma. Våra intervjurespondenter fick frågorna i förväg av den anledningen att de skulle få en chans att tänka till, och kunna ge genomtänkta

svar. Vi uppmanade även till att anteckna, då man lätt glömmer vad man tidigare tänkt. Vi upplever det som att respondenterna var väl förberedda då intervjun utfördes, kanske hade resultatet blivit ett annat om de inte fått chans till att förbereda sig på detta vis. De skulle dock tänka tillbaka upp till 25 år.

5.2 Slutdiskussion

Då vi inledde vårt arbete med denna uppsats uppkom en del frågor, vilka under arbetets gång gått in i varandra, utvecklats och till viss del besvarats. Vårt syfte med arbetet var att ta reda på om verksamheten i förskoleklassen påverkats av införandet av Lpo-94, vilket vi nu ser att den gjort. Mycket har ändrats och verksamheten har kommit att mer likna den som tidigare fanns i lågstadiet. Samtidigt skiljer det sig mycket mellan olika skolor, och hur verksamheten utformats beror till stor del på pedagogen som arbetar där. Våra respondenter gav en tydlig bild av hur olika det kan se ut, då någon ansåg att det var ”alldeles för mycket skola” och en annan uppgav att verksamheten bestod av ”100 % lek”. Vi frågade oss om det fanns behov av en egen läroplan för just sexårsverksamheten, för att lyfta fram leken. Detta anser vi beror mycket på hur pedagogen utformat verksamheten, det är upp till dem hur mycket man använder sig av leken. Detta kan vi ifrågasätta, då vi anser att riktlinjerna för verksamheten kunde vara tydligare för att på så vis få en mer jämlik sexårsverksamhet. Det ska inte vara alltför stora skillnader i innehåll och arbetssätt beroende på vilken pedagog eller skola man tillhör.

Respondenterna var i stort positiva till införandet av läroplanen och ser den som ett stöd och en vägvisare i det dagliga arbetet. Vi kan efter undersökningen också se hur förskoleklassen har integrerats i skolan och att den i samhället idag anses tillhöra skolans värld.

Referenser

Claesdotter, A. (2006), *Skolan börjar i förskoleklassen*. Lärarförbundet, Tidningen Förskolan nr 8 2006.

Denscombe, Martyn. (2000), *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01280-2.

Doverborg, E m.fl. (1987), *Inläring och utveckling. Barnet, förskolan och skolan*. Stockholm: Liber. ISBN 91-40-71730-5.

Fagerli, O m.fl. (2001), *Vad är förskolepedagogik?* Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01756-1.

Knutsdotter, B. (1987), *Lek för livet*. HLS Förlag ISBN 91-76561445.

Knutsdotter Olofsson, B. (2003), *I lekens värld*. Stockholm: Liber. ISBN 91-47-05181-7.

Lindqvist, G. (1996), *Lekens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-61391-1.

Lindqvist, G. (2002), *Lek i skolan* Lund: Studentlitteratur.

Lumholdt, H & Klasén McGrath, M. (2006), *Förskoleklassen –i en klass för sig*. Stockholm: Liber. ISBN 91-85589-00-4.

Lärarförbundet. (2005), *Lärarens handbok*. Stockholm: Lärarförbundet. ISBN 91-85096-830.

Patel, R & Davidson, B. (1994), *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-30952-X.

Pramling, I & Asplund, M. (2003), *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB.

Pramling Samuelsson, I & Mårdsjö, A-C. (1997), *Grundläggande färdigheter –och färdigheters grundläggande*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-61951-0.

Skjöld Wennerström, K & Bröderman Smeds, M. (1997), *Montessoripedagogik i förskola och skola*. Natur och Kultur. ISBN 91-27-06191-4

Säljö, R. (2005), *Lärande och kulturella redskap. Om lärandeprocesser och det kollektiva minnet*. Falun: Nordstedts akademiska förlag.

Thomasson, H. (2002), *Reflexiva intervjuer*, Studentlitteratur, Lund.

Thulin, S. (2006), *Vad händer med lärandets objekt?* Växjö universitet. ISBN 91-7636-519-0.

Internetreferenser

Bergqvist, B m.fl. (1997), *Utvecklingspsykologi enligt Jean Piaget*. Lärarhögskolan Stockholm. Hämtat från: <http://home.swipnet.se/~w-11874/piaget.htm#grundtanke> . Hämtat 2007-06-06.

Claesdotter, A. (2001), *Ingen poäng med förskoleklassen*. Lärarförbundet Hämtat från www.lararforbundet.se . Hämtat: 2006-10-30.

Regeringskansliet. (2006), *Förskoleklassen*. Hämtat från www.regeringen.se. Hämtat: 2006-11-14.

Skolverket. (2001), *Att bygga en ny skolform för 6-åringarna. Skolverkets rapport nr 201*. Stockholm: Liber. Hämtat från www.skolverket.se. Hämtat 2006-11-14.

Bilaga 1 Intervjufrågor

Följdfrågor tillkommer

1. Hur arbetar du med läsinlärning bland 6-åringar?
2. På vilket sätt arbetar du målmedvetet med lek som inlärningsredskap av t.ex. läsning?
– inom andra områden. Vilka?
3. Hur stor del av verksamheten är lek resp. skola, anser du?
4. Hur vill du definiera "förskoleklass"?
5. Hur vill du definiera "förskola" *?
6. Vad är den främsta skillnaden mellan förskolan* och förskoleklassen?
7. Märkte du skillnad i verksamheten då ni fick en läroplan och verksamheten övergick till att tillhöra skolan? (Till de som arbetat i båda formerna)
8. Vilken hjälp har du av läroplanen i ditt arbete med barnen?

* Förskola, den gamla beteckningen av förskoleklassen. Alltså innan läroplanen kom att gälla 6-årsverksamheten.

Läs igenom frågorna i lugn och ro. Anteckna gärna. Vid intervjutillfället kommer följdfrågor att ställas. Fundera kring hur du tänker angående begreppen som nämns.

Med vänlig hälsning

Susanna & Jessica

Bilaga 2 Enkätfrågor

Vi är två studenter från Högskolan Kristianstad. Vi läser sista terminen på lärarutbildningen med inriktning mot barn 0-6 år och skriver nu vår C-uppsats. Vi undersöker hur verksamheten i förskoleklassen har påverkats av införandet av Lpo -94. Nu behöver vi hjälp från lärare i förskoleklasser och önskar därför få svar på följande frågor. Tacksamma för utförliga svar.

Susanna Arndorff & Jessica Pettersson

Hur länge har du arbetat med 6-årsverksamhet?

1. Hur arbetar du med läsinlärning bland 6-åringar?

2. På vilket sätt arbetar du målmedvetet med lek som inlärningsredskap av läsning?

Inom vilka andra områden/ämnen använder du dig av leken?

3. Hur stor del av verksamheten är lek resp. skola, anser du?

4. Hur vill du definiera förskoleklass?

5. Hur vill du definiera förskola*?

6. Vad är den främsta skillnaden mellan förskolan* och förskoleklassen?

7. Märkte du skillnad i verksamheten då ni fick en läroplan och verksamheten övergick till att tillhöra skolan? (Till de som arbetat i båda formerna)

8. Vilken hjälp har du av läroplanen i ditt arbete med barnen?

* Förskola, den gamla beteckningen av förskoleklassen. Alltså innan läroplanen kom att gälla 6-årsverksamheten.